

Hodit će na feštu za nas Kotorane

Uvod

Ako ste poput mene voljeli stariju hrvatsku književnost, onda ste jamačno barem u obliku podatka zapamtili prepucavanja između stanovnika dvaju južnojadranskih susjednih gradova – Dubrovnika i Kotora. Iako nam je iz književnih djela poznatiji dubrovački dio priče po kojemu su, dakako, pobjednici uvijek Dubrovčani, u jednome Kotorani neprijeporno pobjeđuju. Naime, obilježavanje je blagdana svetoga Tripuna 163 godine starije od proslave svetoga Vlahe (dubrovački Vlah), a kako su izvorni Bokelji danas u velikoj mjeri raseljeni, prigoda im je to da se nakratko vrate u zavičaj, zavire u vrtove starih kuća te obidu mjesta svojega djetinjstva i *provjere je li ondje more još više plavo, jesu li brda još moćnija i veća, a galebovi bjeliji.*

O životu svetoga Tripuna

Predaja kaže da Kotorani svetoga Tripuna slave kad i Dubrovčani svojega zaštitnika samo da im ne bi morali ići u goste. O životu se svetoga Tripuna (232. – 250.) ne zna previše. Rođen je u Kampasadi u maloazijskoj pokrajini Frigiji. Rano je ostao bez oca, pa ga je odgajala mati Eukarija. Među istočnim je kršćanima očuvana predaja kako su kćer rimskoga cara Gordijana III. obuzeli zli duhovi te su liječnici utvrdili kako je može izliječiti samo mladić imenom Tripun. Nakon dugotrajne potrage navodno su pronašli dječaka koji je čuvao guske. Dovedli su ga u Rim, a on je na opće čuđenje uspio izliječiti carevu kćer. Oduševljeni ga je car nagradio velikim bogatstvom, koje je Tripun razdjelio siromašnima te se vratio u rodno mjesto u kojemu je liječio ljude i životinje te istjerivao demone. Kao sedamnaestogodišnjaka ga je, tijekom Decijevih progona kršćana, uhitio upravitelj Niceje Akvilin. Nakon što se odbio odreći kršćanstva, Tripun je mučen tri dana (po jednoj od predaja sa svetim Respicijem) te mu je odrubljena glava. Tijekom mučenja navodno mu je anđeo donio krunu od dragoga kamena okićenu cvijećem.

Širenje štovanja svetoga Tripuna

Štovanje se svetoga Tripuna iz Frigije u 6. stoljeću prenijelo u Carigrad, u koji su prenesene i njegove moći. U 10. se stoljeću proširilo na Rim, južnu Italiju i Siciliju. Ondje je sveti Tripun zaštitnikom sokolara i vrtlara (navodno je cjelokupnu pokrajinu Pulju oslobodio skakavaca, gusjenica i drugih nametnika), a utjecalo mu se i tijekom epidemija kuge. Štovanje se svetoga Tripuna na kršćanskome zapadu očuvalo samo među Talijanima i Hrvatima, a na kršćanskome je istoku spomenuti svetac mnogo omiljeniji. Sveti je Tripun, primjerice, suzaštitnikom Moskve. Čak je i u književnim djelima zabilježena

predaja kako je taj svetac pomogao sokolaru Ivana Groznoga da pronađe careva omiljenoga sokola i tako mu spasio život. Bugari, Makedonci i Srbi u istočnoj Srbiji svetoga Tripuna (kojega Makedonci i Srbi zovu Trifunom, a Bugari Trifonom) slave kao zaštitnika vinogradara i vinara, za Tripundan obrezuju lozu, održavaju blagoslov polja te drže da se nakon Tripunova spomen-dana snijeg počinje topiti.

U kršćanskoj se ikonografiji Tripuna obično u katolika i dijela pravoslavaca prikazuje s kamenom i palmom (kao u Kotoru), a u većini pravoslavnih crkava kao mladoga vojnika s kopljem (vjerojatno zbog miješanja sa svetim Respicijem, koji je bio vojnik).

Kotorska proslava

U Kotoru, pak, sveti Tripun ima čak tri spomendana: 10. studenoga slavi se Mali Tripundan, 13. siječnja Prijenos svetih moći (Karike), a glavno se svetkovanje održava 3. veljače (za što postoji i posebno odobrenje pape Klementa VIII. iz 1594. jer je razdoblje nakon Tridentskoga sabora 1545. – 1569. bilo iznimno osjetljivo te je zbog promjena u kalendaru bilo i prelazaka katolika na pravoslavlje). Navodno je moći svetoga Tripuna u Kotor donio Andrija Saracen (*Andrea Saracenis*), a prethodno je zaštitnikom Kotorske biskupije bio sveti Juraj. Na dijelu oltarske pregrade u prvotnoj crkvi svetoga Tripuna pronađen je natpis od 13. siječnja 809., koji potvrđuje da se sveti Tripun ove godine proslavio 1209. put. Na mjestu prvotne crkve svetoga Tripuna 1124. – 1166. podignuta je istoimena kotorska katedrala. Svetomu su Tripunu u Boki kotorskoj još posvećene crkve u Mrkovima na poluotoku Luštici (15. stoljeće) i u Morinju (16. stoljeće; prethodno je bila posvećena svetoj Barbari, o čemu svjedoči i ime obližnjega potoka *Sutvara* 'sveta Varvara'). Izvan

Boke kotorske jedina se meni poznata katolička crkva na hrvatskome ozemlju posvećena svetomu Tripunu nalazi u Ogarićima u Rijeci dubrovačkoj, između Komolca i Rožata (izgrađena je 1272.). Sveti se Tripun osobito štuje i na neumskome području. Ondje je obiteljski zaštitnik roda Krmek te mu je posvećena kapelica na Drijenu.

Boke kotorske jedina se meni poznata katolička crkva na hrvatskome ozemlju posvećena svetomu Tripunu nalazi u Ogarićima u Rijeci dubrovačkoj, između Komolca i Rožata (izgrađena je 1272.). Sveti se Tripun osobito štuje i na neumskome području. Ondje je obiteljski zaštitnik roda Krmek te mu je posvećena kapelica na Drijenu.

Odrzi svetačkoga imena Tripun u Hrvatskoj i među Hrvatima općenito

Temeljni je lik svetačkoga imena *Tripun* na hrvatskome povijesnom području zabilježen veoma rano. Zabilježen je već od 11. stoljeća ne samo u Kotoru i Dubrovniku nego i u Splitu. Veoma su rano zabilježeni i likovi *Tripče* (već 1167. u Zadru, a od 1333. u Kotoru), *Tripe* (1270. u Kotoru, 1324. u Ulcinju, 1356. u Dubrovniku i 1369. u Baru), *Tripko*

(Dubrovnik 1348., Kotor 1437.), *Tripo* (Kotor, 1313.), *Tripac* (Kotor, 1330.), *Tripača* (Kotor 1334.), *Tripokan* (Kotor 1334.) i *Tripuša* (Kotor 14. stoljeće). Hipokoristični lik *Triša* okamenjen je u istozvučnome prezimenu u Zatonu kod Dubrovnika. Da je svetačko ime *Tripun* prilagođeno hrvatskomu jeziku veoma rano, potvrđuje činjenica da je grčki glas *f* zamijenjen slavenskim glasom *p* jer u doba prilagodbe toga imena Hrvati (i Slaveni općenito) u svojemu glasovnom sustavu nisu imali glas *f*. Likovi se s glasom *f* među Hrvatima pojavljuju tek od 14. stoljeća, primjerice *Trifon* (1372. na Rabu), *Trife* (14. stoljeće u Bosni) i *Trifun* (koncem 16. stoljeća na Braču; nosio ga je dograditelj zvonika trogirске katedrale, Pučišćanin Trifun Bokanić). U srpskoj su antroponimiji osobna imena *Tripun* i *Tripac* zabilježena u 14. stoljeću na Kosovu, a glasovita srpska antroponomastičarka Milica Grković tvrdi da se „s obzirom na njegovu učestalost u primorskim gradovima, s pravom može reći da je u raško zaleđe došlo odatle.” Među

Srbima su (uz učeno ime *Trifun*) mnogo češća osobna imena u kojima je *f* zamijenjeno s *v* (npr. *Trivo*, *Trivundža*, *Trivun*), poglavito među ličkim Srbima, ali i nešto rjeđe među Hrvatima (npr. u ličkome selu Bilaj).

Osobno je ime *Tripun* do danas (iako ga nosi tek nekoliko osoba) u Hrvatskoj ušćevano samo u Hrvata, uglavnom podrijetlom iz Boke kotorske. Na koncu dometnimo da se osobno ime *Tripun* dovodi u svezu s grčkim imenom *Trýphōn*, koje se povezuje s grčkom riječju *tryphé* ‘plemenitost’.

Zaključak

Sveti se *Tripun* među katoličkim pukom Boke kotorske štuje od 809., a u povijesnim je vrelima osobno ime *Tripun* u Kotoru, Dubrovniku i Splitu potvrđeno već od XI. stoljeća. *Tripun* je temeljnim hrvatskim odrazom grčkoga imena *Trýphōn*. Nekoć je to osobno ime bilo znatno rasprostranjenije na području od Zadra do Ulcinja, a danas je svojstveno bokeljskim Hrvatima u zavičaju i iseljeništvu. Ujedno je snažnim znamenom hrvatske i katoličke baštine u današnjoj Crnoj Gori, ne samo u Boki kotorskoj, nego i u Paštrovićima (uostalom i turističko se odredište Sveti Stefan kod Budve nazivalo Sušćepanom, svetim Stjepanom, a Hrvat in Novaković nastanjivao je 1413. Budvu), Baru, selima između mora i Skadarskoga jezera te nekoć u Ulcinju. Svjesni starih tradicija i ljepote *mora što diše i uzdiše* ne dopustimo da nam nakon proslave svetoga Tripuna Boka kotorska ostane tek *magla srebra u daljini*.